

حکمت و عدالت خداوندی

در مباحث عقلی و عقلی

www.ketab.ir

ایمان فروغی نیا

سرشناسه: فروغی نیا، ایمان، ۱۳۷۳-

عنوان و نام پدیدآور: حکمت و عدالت خداوندی در منابع نقلی و عقلی / ایمان فروغی نیا؛ ویراستار
سیداسلام فاطمی سیرت.

مشخصات نشر: قم، عصر جوان، ۱۴۰۲

مشخصات ظاهری: رقعی، ۵۶ ص

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۵۳-۳۵۵-۷

ویراستار: سیداسلام فاطمی سیرت

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه: ص [۵۳]-۵۶

موضوع: عدل الهی - الهیات

رده بندی کنگره: BP ۲۱۹/۳

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۴۲

شماره کتابشناسی ملی: ۹۱۳۶۱۴۱

حکمت و عدالت خداوندی در منابع نقلی و عقلی

نویسنده: ایمان فروغی نیا

انتشارات عصر جوان

چاپخانه: زمزم

سال انتشار: ۱۴۰۲

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول

قطع و صفحه: رقعی، ۵۶ صفحه

قیمت: ۴۰۰۰۰ تومان

مرکز پخش:

قم، خیابان ارم، پاساژ قدس، طبقه آخر، پلاک ۱۶۷

تلفن: ۰۳۷۳۰۰۳۷ - ۰۲۵ همراه: ۰۹۱۲۵۵۲۸۴۸۰

فهرست مطالب

۸	مقدمه
۱۰	عقیده به عدل الهی و شبهه تفاوت بین مخلوقات
۱۲	تفاوت‌های طبیعی بین مخلوقات بر اساس حکمت است
۱۶	تفاوت‌های تجمیلی برخلاف اسلام و قرآن است
۱۹	معنای عدل
۲۰	حکمت در لغت و اصطلاح
۲۱	عدل الهی از دیدگاه حکمای اسلامی
۲۱	دیدگاه امام خمینی
۲۳	حکمت در اصطلاح متکلمان
۲۳	حکمت عملی
۲۴	احکام و ائقان در آفرینش
۲۴	تنزه و پیراستگی
۲۵	دلایل اثبات عدل الهی
۲۵	دلایل عقلی
۲۵	دلایل نقلی
۲۵	عدل الهی در قرآن
۲۵	اهمیت اعتقاد به عدل

۲۶	آیات دال بر عدل الهی
۲۹	شرح مفردات
۲۹	ظلم
۳۰	عدل
۳۱	قسط
۳۱	قسط و عدل
۳۳	نفی ظلم از خداوند
۳۵	سبب عذاب دنیوی
۳۶	سبب عذاب اخروی
۳۷	عدم ظلم در ادای پاداش انفاق
۳۷	نتیجه‌گیری
۳۸	عدالت خداوند
۳۹	اعتقادات شیعه
۴۱	جایگاه و اهمیت
۴۲	تاریخچه و زمینه‌های بحث
۴۳	عدل از نگاه مذاهب مختلف
۴۴	مفهوم‌شناسی عدل
۴۴	در اصطلاح متکلمان
۴۶	رابطه عدل و حکمت
۴۶	رابطه عدل با تساوی
۴۷	شاخه‌های عدل
۴۷	دلایل عدل الهی

در آیات مصحف الهی، عادل بودن و قیام به عدل، به عنوان یک صفت مثبت برای خداوند ذکر شده است یعنی در قرآن تنها به تنزیه خداوند از ظلم و ستم در آیات قرآن قناعت نشده است، بلکه به طور مستقیم نیز صفت عدالت برای خداوند اثبات شده است.

چنانکه می‌فرماید:

«شهد الله انه لا اله الا هو والملائكة واولوالعلم قائما بالقسط: خدا و فرشتگان و دارندگان دانش گواهی می‌دهند که معبودی جز خدای یکتا که پیادارنده عدل است، نیست»^۱

بنابراین از نظر اسلام، عدل الهی حقیقی است و عدالت از صفاتی است که قطعاً باید خداوند را به آن موصوف نمود.

در میان اوصاف الهی «صفات فعل» و صف «عدالت» دارای ویژگی‌ها و خصوصیت‌هایی است و همین سبب شده که علمای علم عقاید آن را مستقلاً به طور مشروح مورد بحث قرار دهند، تا آن جا که در میان اصول دین شکل استقلالی به خود گرفته و به عنوان یک اصل از اصول پنجگانه عقاید اسلامی معرفی شده است، در حالی که به ظاهر با بقیه

۱. نهج البلاغه، شریف الرضی، محمد بن حسین، محقق / مصحح: صالح، صبحی، انتشارات هجرت،

صفات تفاوتی ندارد، و باید در مباحث خدا شناسی در بحث «اسماء و صفات» ادغام گردد.

در اوایل تحقیق سؤالی را طرح و پاسخ میدهیم تا در ادامه عدل و حکمت الهی را از دیدگاه قران و روایات بیان کنیم.

از منظر آیات و روایات، وجود تفاوت‌ها و مظاهر ظالمانه در گستره جهان چگونه قابل انطباق با عدل الهی است؟!

مهمترین علت بوجود آمدن چنین سؤالی این است که سؤال کننده در اینجا مفهوم عدل را به معنی یکسان بودن همه مخلوقات گرفته است، در حالی که همیشه یکسان بودن عادلانه نیست. بخش مهمی از تفاوت‌های موجود در جهان، طبیعی و لازمه آفرینش است و اگر این تفاوت‌ها نبود امکان زندگی وجود نداشت. برای به وجود آمدن یک «جامعه کامل» و یک «جهان پایدار» نیاز به استعدادها و ذوق‌ها و ساختمان‌های مختلف بدنی و فکری است. به عبارت دیگر تفاوت ساختمان روحی و جسمی در آن قسمت‌هایی که طبیعی است، مقتضای «حکمت» پروردگار است و عدالت هیچگاه نمی تواند از حکمت جدا باشد.

بخش دیگری از تفاوت‌های بین مخلوقات تحمیلی است که غالباً حاصل ظلم و ستم موجودات مختاری مثل انسان و یا سهل انگاری‌های فردی است؛ این گونه تفاوت‌ها هیچ گونه ارتباطی به دستگاه آفرینش

ندارد. این گونه اختلاف‌ها را باید «اختلاف‌های ساختگی و بی دلیل» دانست که با از بین رفتن نظام طبقاتی و تعمیم عدالت اجتماعی از میان خواهد رفت، و هیچگاه اسلام و قرآن بر این گونه تفاوت‌ها صحه نگذاشته است.

در حقیقت تجلی عدل الهی را می‌توان در جریان پایدار و متعادل آفرینش جهان (عدل تکوینی)، وضع احکام شرعی برای رسیدن به عدالت اجتماعی بندگان (عدل تشریحی) و دادرسی الهی بین آنها (عدل جزایی) مشاهده نمود. خداوند علاوه بر اینکه مخلوقات را به نحو احسن خلق کرده است برای ایجاد بهترین شرایط زندگی نیز قوانین عادلانه‌ای وضع کرده است.

عقیده به عدل الهی و شبهه تفاوت بین مخلوقات

از نظر ما شیعیان و برخی از اهل سنت، یکی از صفات خداوند «عدل» می‌باشد. ما معتقد به عدل الهی هستیم و یقین داریم که هرگز خداوند ستمی به بنده‌ای از بندگان روا نمی‌دارد، چرا که ظلم کار زشت و ناپسندی است، و ساحت قدس الهی از چنین کاری پاک و منزّه است؛ چنان که در آیه ۴۹ سوره کهف می‌خوانیم: «وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا»؛ (پروردگارت به احدی ظلم نمی‌کند). در آیه ۱۱۵ سوره انعام نیز تمام افعال و آفرینش الهی، یا همان کلام پروردگار با عنوان عدل توصیف